

Naganowski, Tomasz / Sztraj, Elżbieta

Zebrania Zakładu Historii Organizacji Nauki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 29/1, 237-239

1984

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

INSTYTUT HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN

ZEBRANIA ZAKŁADU HISTORII ORGANIZACJI NAUKI

1.

28 maja 1982 r. odbyło się posiedzenie, na którym dr Halina Horodyska przedstawiła referat pt. *Rola konkursu im. S. B. Lindego w inspirowaniu prac językoznawczych w końcu XIX wieku*. Referat ten stanowił kolejny fragment przygotowywanej przez autorkę pracy poświęconej dziejom tego konkursu. Poprzednie wystąpienie miało miejsce w listopadzie ubiegłego roku, wówczas to referentka omówiła pierwsze konkursy finalizowane w latach 1879, 1882 i 1885.

Na wstępie dr Horodyska uściśliła temat referatu ograniczając go do omówienia roli konkursu na przykładzie prac nagrodzonych w 1889 roku. Początki konkursu im. Samuela Bogumiła Lindego były skromne, na pierwsze terminy konkursowe przysłano jedynie kilkanaście prac, w 1882 nie przyznano w ogóle nagrody, „złoty okres” nastąpił dopiero w 1889 roku i trwał do końca XIX w. (w 1901 r. nagrodzono autorów tzw. warszawskiego *Słownika języka polskiego*). Laureatami owocnego — w ogólnym przekroju — konkursu byli językoznawcy i leksykografowie, m.in. Aleksander Brückner, Jan Karłowicz, Adam Kryński, Kazimierz Nitsch.

Na rozpisany w 1885 roku konkurs (zamknięty w 1889) nadesłano cztery prace, z czego najlepszymi okazały się: *Słownik języka pomorskiego* Stefana Ramuła oraz *Słownik dialektyczny Śląska Cieszyńskiego* autorstwa Adrzeja Cińciały. Były to prace specjalnie napisane na konkurs, stanowiły niejako dzieło życia w odniesieniu do obu autorów. Oba słowniki były na dobrym poziomie naukowym, obszernie — Ramuła obejmował 14 tys. haseł, zaś Cińciały ok. 10 tys., przy tym były kompletne — od A do Z. Prace gwaroznawcze spełniały w ówczesnych warunkach szczególną rolę, będąc także orężem walki z germanizacją. Słownik Ramuła spowodował falę badań nad kaszubszczyzną, zaś *Słownik dialektyczny* obudził szersze zainteresowanie słownictwem polskim na Śląsku. Był to duży sukces. Teza Ramuła, iż kaszubszczyzna nie należy do języków lechickich, lecz pomorskich, wywołała istną lawinę polemik; przy okazji słowa krytyki nie omięły recenzentów, którzy tezę zawartą we wstępie do Słownika, pominieli przy ocenie.

Na zakończenie referentka opowiedziała o bardzo interesujących losach rękopisu pracy Cińciały, która — na dobrą sprawę — nadal czeka na pełnowartościowe wydanie.

Referat wzbudził duże zainteresowanie. Prof. Hanna Popowska-Taborska z Instytutu Słowianoznawstwa PAN wyraziła wielkie uznanie dla pracy dr Horodyskiej, a odnalezienie przez nią drugiej części słownika Ramuła uznała za wydarzenie

naukowe. Dyskusja dotyczyła też znaczenia konkursu, odrębności kaszubszczyzny, potrzeby reedycji prac Cińciały i Ramulka; wzięło w niej udział 12 osób. Pewna wątpliwość wzbudziła u części dyskutantów sprawa konstrukcji pracy, wyrażono obawę, czy niezwykła dociekliwość autorki w kwestiach językoznawczych nie przycmi rozważań o roli konkursu i jego miejscu w organizacji nauki polskiej, czy — jednym słowem — nie wykroczy poza ramy badawcze historyka nauki.

Spotkanie zakończył kierownik Zakładu doc. Bohdan Jaczewski — poruszając kilka spraw natury organizacyjnej, m.in. kwestię przygotowywanej zespołowo pracy o formach organizacji nauki w Polsce w XIX i XX w. do serii Konfrontacji Historycznych.

Tomasz Naganowski
(Poznań)

2.

W dniu 24 czerwca 1983 r. odbyło się zebranie, na którym dr Halina Horodyska przedstawiła referat pt. *Działalność Komisji przyznających nagrody na konkursie im. S. B. Lindego*. Referat ten stanowi kolejny rozdział pracy poświęconej konkursowi im. S. B. Lindego — ogłaszanemu przez Akademię Umiejętności w Krakowie. Zasadniczym celem referatu była analiza działalności Komisji Konkursowych, która — zdaniem referentki — stanowi charakterystyczny czynnik dla określenia roli i znaczenia tego konkursu w dziejach nauki. Na wstępie dr Horodyska podkreśliła, że konkurs był jedną z ważniejszych form organizacji nauki w krajach zachodnich w XIX w.; Idąc za tym przykładem tworząca się Akademia Umiejętności w Krakowie wpisała konkursy do swojego statutu jako jeden z kierunków swej działalności. Rozpatrując organizacyjne aspekty konkursów referentka zwróciła uwagę na ich stymulujący wpływ na naukę poprzez zachęty materialne i moralne, a także ich rolę integrującą ludzi nauki, rozproszonych w poszczególnych zaborach. W tym kontekście działalność Komisji Konkursowych miała istotne znaczenie dla dziejów całego konkursu im. S. B. Lindego. Referentka omówiła sposób powoływania Komisji Konkursowych, ich skład, a także sposób przyznawania nagród, omawiając przy tym kontrowersyjne oceny prac i związane z tym dyskusje naukowe. W wyniku analizy tych problemów dr Horodyska wyodrębniła trzy okresy w dziejach konkursu im. S. B. Lindego. Pierwszy z nich, który nazwała „epoką dyletantów”, ponieważ językoznawstwem na ziemiach polskich zajmowali się często nieprofesjonaliści, charakteryzował się niskim poziomem nadsyłanych prac, co odbiło się zarówno na sposobie działania Komisji Konkursowych, jak i na poziomie samego konkursu. Dwa następne okresy referentka określiła jako naukowe, wspólną ich cechą był bowiem coraz intensywniejszy rozwój językoznawstwa. Na drugi okres, zdaniem dr Horodyskiej, przypada szczyt świetności konkursu im. S. B. Lindego. W tym okresie pojawiły się wybitne indywidualności w dziedzinie lingwistyki. Owoce tego okresu było nagrodzenie kilku wybitnych prac leksykograficznych. W okresie trzecim (po 1901 r.) wykształciły się całe środowiska naukowe, wśród nich krakowska szkoła lingwistyczna. Niemniej, zdaniem referentki, w tym właśnie czasie konkurs traci na znaczeniu, szczególnie zaś traci swoją stymulującą rolę w nauce. Widać bowiem stopniowe przekształcanie się konkursu w nagrodę przyznawaną przez Akademię Umiejętności za całokształt osiągnięć w dziedzinie językoznawstwa, a nie za określone dzieło. W pracach zaś samej Komisji Konkursowej pojawił się automatyzm, natomiast wśród laureatów zaczęli dominować przedstawiciele krakowskiej szkoły lingwistycznej.

W czasie dyskusji, która wywiązała się po zakończeniu referatu, dr Z. Tokarska zwróciła uwagę, że poszczególne fazy funkcjonowania konkursu im. S. B. Lindego mogą być związane z sytuacją finansową AU. W pierwszym okresie działalności AU była instytucją biedną i konkurs był jedną z niewielu zachęt materialnych do podejmowania badań naukowych. Inaczej sprawa przedstawiała się w dwóch następnych okresach, kiedy AU otrzymała spore fundacje i mogła przeznaczyć pieniądze na prace jeszcze nie zakończone, ale rokujące nadzieje, mogła również podjąć szerszą samodzielną działalność wydawniczą. Czynniki te spowodowały, że konkurs zaczął tracić znaczenie niejako samoistnie. Doc. B. Janczewski zwrócił uwagę, że funkcjonowanie konkursu należałoby ukazać na tle całego funkcjonowania AU, aby nie był on oderwany od całokształtu życia naukowego. Dr P. Hübner wyraził zainteresowanie losami autorów nagrodzonych prac. Odpowiadając na to pytanie referentka zauważyła, że wpływ nagród na losy ludzkie był różnorodny i podała jako przykład losy S. Ramułta, autora nagrodzonego *Słownika języka pomorskiego czyli kaszubskiego*. W pracy tej Ramułt postawił tezę o odrębności języka kaszubskiego od języka polskiego. Wywołało to żywy sprzeciw opinii publicznej, która nie widząc walorów naukowych dzieła podjęła niewybredną krytykę, godzącą w autora *Słownika*, posuwając się aż do oszczerstw. Sprawa ta zatruliła Ramułtowi ostatnie lata życia. Mgr J. Piskurewicz zainteresował się wpływem L. Góreckiej, córki Lindego i fundatorki konkursu jego imienia, na przyznawanie nagród. Dr Horodyska stwierdziła, że warunki konkursu sformułowała sama L. Górecka, a nie mając pełnego zaufania do AU żywo interesowała się losami konkursu, o czym świadczy obfita korespondencja. A. Biernacki zapytał o wpływ wybitnego językoznawcy — K. Nitscha — na działalność Komisji Konkursowej. Odpowiadając na to pytanie referentka zauważyła, że K. Nitsch stawiał warunki w zakresie leksykografii, którą właściwie można było zrealizować dopiero w drugiej połowie XX w., co doprowadziło do nieporozumień w łonie Komisji.

Na koniec doc. B. Janczewski omówił problemy związane z wydaniem pracy zbiorowej, dotyczącej organizacji nauki na ziemiach polskich od drugiej połowy XIX w. do połowy XX w.

Elżbieta Sztraj
(Warszawa)

SEMINARIUM PRACOWNI BADAŃ NAD POCZĄTKAMI MYŚLI SPOŁECZNEJ ZAKŁADU HISTORII NAUK SPOŁECZNYCH

Dnia 3 czerwca 1983 r. odbyło się pod przewodnictwem doc. Małgorzaty Frankowskiej-Terleckiej zebranie, na którym mgr Anna Nawarecka przedstawiła różne propozycje problemowe odnoszące się do jej przyszłej pracy doktorskiej, poświęconej miejscu retoryki na uniwersytecie krakowskim w XIV w. Referat miał stanowić podstawę do dyskusji na temat możliwości ukierunkowania tematu.

W dyskusji wzięli udział prof. prof. Juliusz Domański, Józef Miąso, Irena Stasiewicz-Jasiukowa oraz dr dr Jakub Lichański i Jerzy Róziewicz. Prof. J. Domański poruszył kwestię tzw. literatury przedmiotu do przyszłej pracy oraz wskazał na najpilniejsze potrzeby w badaniach nad retoryką w Polsce w późnym średniowieczu. Zdaniem dyskutanta na syntezę tego problemu jest jeszcze za wcześnie. Najbardziej owocne i najtrwalsze są edycje źródeł oraz prace materiałowe. Podjęcie badań nad retoryką średniowieczną w IHNOiT ogranicza wybór tematu,